

روشی کارا جهت تجميع داده ها در شبکه های حسگر بی سیم با استفاده از آتوماتاهای یادگیر

محمد احمدی نیا	محمدرضا میبدي	مهدی اثنی عشری
گروه کامپیوتر، دانشگاه آزاد	گروه کامپیوتر، دانشکده مهندسی	گروه کامپیوتر، دانشکده مهندسی
اسلامی، واحد کرمان، ایران	کامپیوتر، دانشگاه صنعتی	کامپیوتر، دانشگاه صنعتی
ahmadinia@gmail.com	امیرکبیر تهران، ایران	امیرکبیر تهران، ایران
	mmeybodi@aut.ac.ir	esnaashari@aut.ac.ir

حالت هر گره باید بداند که کدامیک از همسایگانش جهت ارسال بسته ها مناسبتر است.

الگوریتمهای مسیریابی زیادی برای شبکههای حسگر ارائه گردیده است. در تعدادی از این الگوریتمها هر گره ممکن است بیش از یک مسیر تا گره سینک داشته باشد که بر اساس یک سری معیارها، یکی از مسیرها انتخاب می گردد. میزان مصرف انرژی در طول مسیر می تواند معیاری مناسب برای این هدف باشد. صرفه جویی در مصرف انرژی به دو شیوه می تواند مد نظر قرار گیرد. یک روش، محاسبه مصرف انرژی برای هر مسیر به صورت جداگانه و سپس انتخاب مسیر با مینیمم انرژی می باشد [1]. مشکل این روش، نیاز به محاسبه انرژی مصرفی برای هر مسیر می باشد. روش دیگر استفاده از تکنیک تجميع داده هاست. در تکنیک تجميع داده ها، بسته های اطلاعاتی بهم مرتبط، در گره های میانی با هم ترکیب شده و یک بسته را تشکیل می دهند. بدین ترتیب تعداد بسته هایی که در شبکه ارسال می شوند کاهش خواهد یافت و بنابراین انرژی کمتری مصرف خواهد شد.

در این مقاله یک روش تجميع داده مبتنی بر آتوماتاهای یادگیر ارائه خواهد شد که با شناسایی حسگرهایی که داده های یکسان تولید می کنند و فعال نمودن گره های حسگر به صورت دوره ای از ارسال بسته های اضافی در شبکه جلوگیری می کند. ادامه مقاله بدین صورت سازماندهی شده است در بخش ۲ خلاصه ای از کارهای انجام شده ارائه

چکیده: یکی از راهکارهای کاهش مصرف انرژی در شبکه های حسگر بی سیم، کاهش تعداد بسته هایی است که در شبکه منتقل می شوند. تکنیک تجميع داده ها که داده های به هم مرتبط را با یکدیگر ترکیب می نماید و از ارسال بسته های اضافی در شبکه جلوگیری می نماید می تواند در کاهش تعداد بسته های ارسالی در شبکه موثر باشد. در این مقاله یک روش تجميع داده های مبتنی بر آتوماتاهای یادگیر ارائه خواهد شد که با شناسایی حسگرهایی که داده های یکسان تولید می کنند و فعال نمودن نود های حسگر به صورت دوره ای، از ارسال بسته های اضافی در شبکه جلوگیری کرده و در مصرف انرژی به میزان زیادی صرفه جویی به عمل می آورد و طول عمر شبکه را افزایش می دهد. نتایج شبیه سازی عملکرد مطلوب روش پیشنهادی را نشان می دهد.

واژه های کلیدی: شبکه های حسگر بی سیم ، طول عمر، تجميع داده ها، آتوماتاهای یادگیر.

۱- مقدمه

شبکه های حسگر از تعداد زیادی حسگر با انرژی محدود تشکیل شده اند. هر گره می تواند اطلاعات خاصی را حس نموده و به همسایگانش ارسال نماید. معمولاً یک گره مرکزی که سینک نامیده می شود، مقصد تمام بسته های اطلاعاتی است. برای ارسال اطلاعات به فواصل طولانی انرژی زیادی صرف می شود. لذا در بیشتر موارد گره ها از طریق همسایگانشان با گره سینک ارتباط برقرار می نمایند. در این

می گردد. سپس آتوماتای یادگیر که بعنوان استراتژی اصلی یادگیری در الگوریتم پیشنهادی است، در بخش ۳ به اختصار شرح داده می شود. در بخش ۴ الگوریتم پیشنهادی و در بخش ۵ نتایج شبیه سازی ها ارائه می گردد. بخش پایانی مقاله نتیجه گیری می باشد.

۲- کارهای انجام گرفته

در بعضی از کارهای انجام شده در زمینه جمعیت داده ها [2,3] شبکه ابتدا خوشه بندی می شود. سپس سرخوشه ها، داده های دریافتی از هر خوشه را جداگانه جمعیت می نمایند. لطفی نژاد و لیانگ در [4] سعی کرده اند که تأثیر داده های تا حدی وابسته بر روی کارایی روشهای خوشه بندی در جمعیت داده ها را بررسی نمایند. کستین و همکارانش در [5] سعی کرده اند که داده های یک نود در یک بازه زمانی را با یک معادله درجه سوم تخمین زده و به جای ارسال خود داده ها، ضرایب چند جمله ای را ارسال نمایند. داسگوپتا و همکارانش در [6] فرض کرده اند که هر نود در شبکه توانایی جمعیت داده ها را دارد و بر پایه این فرض روشی جهت افزایش طول عمر شبکه ارائه داده اند. بیور و شرف در [7] الگوریتمی را پیشنهاد داده اند که سعی می کند مسیری به یک گروه یکسان از حسگرها (حسگرهایی که داده های یکسان تولید می کنند) بیاید.

در [3] نودهای حسگر الگوی داده را ارسال می نمایند که نشان می دهد چطور داده های حسگر بر اساس فواصل زمانی از پیش تعیین شده تغییر می کنند.

در SPIN [4] با استفاده از مذاکرات فوق داده ای بین نودها، انتقال داده های اضافی حذف می گردد.

در [8] انتشار مستقیم به عنوان یک پروتکل جمع داده برای شبکه های حسگر پیشنهاد شده است که هدفش نظارت بر رویدادهایی است که معمولاً با استفاده از تعداد کمی از نودها حس می گردند. tag [9] یک سیستم پرس و جوی شبکه های حسگر است که یک سینتکس شبیه sql بکار می برد و از جمعیت داده ها به عنوان یک پرس و جو که در شبکه صورت می گیرد استفاده می کند.

جهت استفاده از یادگیری در جمعیت داده ها تلاشهای اندکی صورت گرفته است. رادی وجک در [7] از یک تکنیک یادگیری ماشین استفاده کرده اند که در آن نودهای حسگر فقط داده های ویژه ای که لازم باشد را به نود سینک ارسال می کند. الگوریتم یادگیری استفاده شده در این روش، در نود سینک اجرا می گردد و نتایج در شبکه منتشر می شود. لیانگ و همکارانش در [10] برای هر نود از یک Q-learner استفاده کرده اند تا نودها داده هایشان را از مسیری با ماکزیمم نرخ جمعیت ارسال نمایند. در [11] روشی برای جمعیت داده ها با استفاده از آتوماتاهای یادگیر ارائه گردیده است.

۳- آتوماتاهای یادگیر

آتوماتای یادگیر ماشینی با حالات محدود است که می تواند تعداد محدودی عمل را انجام دهد. هر عمل انتخاب شده، توسط یک محیط تصادفی ارزیابی شده و پاسخی به آتوماتای یادگیر داده می شود. آتوماتای یادگیر از این پاسخ استفاده نموده و عمل خود را برای مرحله بعد انتخاب می کند. در طی این فرآیند، آتوماتای یادگیر فرا می گیرد که چگونه بهترین عمل را از بین اعمال مجاز خود انتخاب نماید. شکل ۱ ارتباط بین آتوماتای یادگیر و محیط را نشان می دهد.

شکل ۱: ارتباط بین آتوماتای یادگیر و محیط

آتوماتاهای یادگیر با ساختار متغیر: آتوماتای یادگیر با ساختار متغیر توسط ۴ تایی $\{\alpha, \beta, p, T\}$ نشان داده می شود که در آن α مجموعه عمل های آتوماتا، β مجموعه ورودی های آتوماتا، p بردار احتمال انتخاب اعمال و $p(n+1) = T[\alpha(n), \beta(n), p(n)]$ الگوریتم یادگیری هستند. در این نوع از آتوماتاهای یادگیر، اگر عمل α_i در مرحله n م انجام شود و پاسخ مطلوب از محیط دریافت

نماید، احتمال $p_i(n)$ افزایش یافته و سایر احتمال‌ها کاهش می‌یابند. در هر حال، تغییرات به گونه‌ای صورت می‌گیرد تا حاصل جمع $p_i(n)$ ها همواره ثابت و مساوی یک باقی بماند.

۴- تجمیع داده ها در شبکه های حسگر با استفاده از اتوماتاهای یادگیر

در روشهای تجمیع داده ای که تاکنون ارائه گردیده اند، اطلاعات تمام گره‌ها جمع آوری می شود و عمل تجمیع داده‌ها در گره‌های میانی انجام می گیرد. ولی در بسیاری از کاربردها به دلایلی مثل تشابه محیطی، گره‌هایی که در نزدیکی یکدیگر قرار دارند ممکن است داده های یکسانی تولید نمایند. در این حالت می توان به جای ارسال داده تمام گره‌ها و سپس تجمیع آنها، گره‌هایی که داده های مشابه تولید می نمایند را شناسایی نموده و یکی از آنها را فعال نگه داشته و بقیه را غیرفعال نمود تا از ارسال داده های افزونه جلوگیری گردد.

۴-۱- بیان مسئله و مفروضات آن

یک شبکه از تعدادی گره حسگر را در نظر بگیرید. فرض کنید که محیط حسگری به ناحیه هایی تقسیم بندی گردیده است که داده های تولید شده در هر ناحیه مشابهند. لذا حسگرهای موجود در هر ناحیه اطلاعات مشابهی را جمع آوری کرده و ارسال می نمایند. در ضمن این نواحی لزوماً ثابت نبوده و در محیط می توانند مثل یک ابر یا توده هوا در حرکت باشند، حسگرهایی که در یک ناحیه قرار می گیرند، را عضو یک ائتلاف در نظر می گیریم. از طرفی فرض کنید که محیط از قبل ناشناخته بوده و لذا حسگرهای عضو یک ائتلاف یکسان یکدیگر را نمی‌شناسند. فرض بر این است که داده هایی که توسط گره‌های واقع در یک ناحیه تولید می گردند همیشه و به طور صددرصد یکسان نیستند، بلکه گاهی داده‌هایی که در قسمتهایی از ناحیه تولید می‌گردند، به دلیل وجود نویز، متفاوت از داده‌های تولیدشده در کل ناحیه است. به عنوان مثال یک ابر یا توده هوا را در نظر بگیرید که کل محیط تحت پوشش آن یک دمای خاص دارد. ولی گاهی در

بعضی از قسمتها به دلایلی مثل وزش باد، تابش نور و ... دما موقتاً متفاوت می‌شود.

هدف مسئله این است که حسگرهای موجود در یک ناحیه حسگری یکسان یا به عبارتی اعضای یک ائتلاف یکسان را شناسایی نموده و روشی ارائه دهیم که لازم نباشد تمام حسگرهای موجود در یک ناحیه بخواهند به صورت همزمان اطلاعات را جمع آوری و ارسال نمایند. بلکه در هر زمان یکی از اعضای ائتلاف به عنوان نماینده ائتلاف انتخاب شده و داده های ناحیه را جمع آوری نماید و بقیه گره‌های عضو ائتلاف موقتاً غیر فعال گردند.

۴-۲- تشریح روش پیشنهادی

الگوریتم ارائه شده شامل دو فاز می‌باشد که در فاز اول هر گره همسایگان مناسب را با استفاده از تکنیک اتوماتاهای یادگیر شناسایی نموده و ائتلافهای حسگرها مشخص می شوند. در فاز دوم، اعضای هر ائتلاف بر اساس یک برنامه زمانبندی به حسگری می پردازند.

فاز اول

فاز اول شامل دو مرحله می باشد. در مرحله اول هر گره با استفاده از اتوماتاهای یادگیر (LA)، همسایگان مناسب جهت تشکیل ائتلاف را شناسایی می نماید. در مرحله دوم با انتشار لیست همسایگان مناسب جهت تشکیل ائتلاف توسط هر گره، ائتلافات کامل تشکیل می گردند. جهت شناسایی همسایگان مناسب در هر گره، به ازای هر یک از همسایگانش یک اتوماتای یادگیر در نظر می گیریم که دارای دو عمل می باشد: گره همسایه متناظر، گرهی مناسبی جهت تشکیل ائتلاف با این نود باشد یا نباشد. در ابتدا هر دو عمل اتوماتا احتمال برابر دارند. در این مرحله هر گره حسگر، داده هایی را که از محیط حس نموده است، به تمام همسایگانش ارسال می نماید. سپس در هر گره، هر یک از اتوماتاهای یادگیر، بر اساس میزان تشابه داده دریافتی از گره متناظر، با داده این گره، پاداش یا جریمه دریافت می نماید. جهت پاداش یا جریمه از روابط (۱) و (۲) استفاده می گردد.

$$p_i(n+1) = p_i(n) + \alpha[1 - p_i(n)] \quad (1)$$

$$p_j(n+1) = 1 - p_i(n+1)$$

$$\begin{aligned} p_i(n+1) &= (1-b)p_i(n) \\ p_j(n+1) &= 1 - p_i(n-1) \end{aligned} \quad (2)$$

در هر دور، هر گره پس از انتخاب یک عمل به ازای هر آتوماتا و دریافت داده های گره های مجاور، بر اساس رابطه (۳) به ازای هر آتوماتای یادگیر سیگنال تقویتی β_i را محاسبه می نماید. اگر β_i برابر بایک شود عمل انتخابی با استفاده از رابطه (۱) جریمه می گردد. و اگر برابر با صفر شود طبق رابطه (۲) پاداش دریافت می کند.

$$\beta_i(n) = \begin{cases} 0 & : |D_{rec}^i(n) - D_{sens}(n)| < thresh \\ 1 & : otherwise \end{cases} \quad (3)$$

به طوری که $D_{rec}^i(n)$ داده دریافتی از همسایه i در دور n ام و $D_{sens}(n)$ داده حس شده توسط این گره در دور n ام می باشد. $thresh$ یک مقدار استاندارد است.

این مرحله در چندین دور انجام می گیرد. در انتها هر گره، آن دسته از همسایگانش را که جهت تشکیل ائتلاف مناسب می باشند را شناسایی نموده است.

در مرحله دوم از این فاز هر گره لیست همسایگان مناسب جهت تشکیل ائتلاف را به آن همسایگان ارسال می نماید و هر گره که لیست گره های هم ائتلافی را دریافت نموده با لیست زیر ائتلاف خودش ادغام و لیست جدید را به تمام همسایگان هم ائتلافی ارسال می نماید. این مرحله در چندین دور انجام گرفته و در انتها هر گره لیست کامل گره های هم ائتلافی خود را داراست.

فاز دوم

فاز دوم، فاز حالت پایدار شبکه حسگر است که در این فاز، گره ها داده های محیط را جمع آوری کرده و به گره سینک ارسال می نمایند. ولی لزومی ندارد که تمام گره ها فعال باشند، بلکه کافی است که در هر ناحیه فقط یک گره فعال بوده و داده ها را جمع آوری و ارسال نماید. در این فاز از ائتلافاتی که در فاز اول تشکیل گردیده استفاده می گردد. در هر ائتلاف یک برنامه زمانبندی ایجاد می گردد تا اعضای ائتلاف بر اساس این برنامه زمانبندی به نوبت فعال شده و داده ها را ارسال کنند. جهت جلوگیری از تداخل در زمان

فعال شدن گره ها، اعضای ائتلاف بر اساس شماره ترتیب گره ها فعال می گردند.

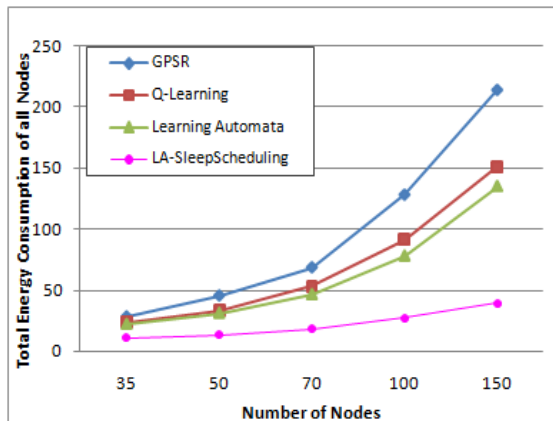
از آنجا که فرض شده است نواحی متحرکند ولی گره های حسگر متحرک نمی باشند، با گذشت زمان ناحیه ای که یک حسگر در آن قرار داشته ممکن است تغییر نماید. بنابر این در فواصل زمانی مشخص، الگوریتم مجدد اجرا می شود تا ائتلاف های جدید دوباره تشکیل گردند.

۵- شبیه سازی

در این بخش کارایی الگوریتم پیشنهادی با آزمایشات مختلف با استفاده از شبیه ساز شبکه J-Sim مورد ارزیابی قرار می گیرد ما عملکرد الگوریتم را با سه روش مختلف مقایسه نموده ایم: (۱) استفاده از روش چندگامی GPSR [10] و بدون استفاده از تجمیع داده ها. (۲) روش ارائه شده در [11] که از Q-Learning استفاده می نماید. (۳) روش ارائه شده در [12] که از Learning Automata استفاده می کند.

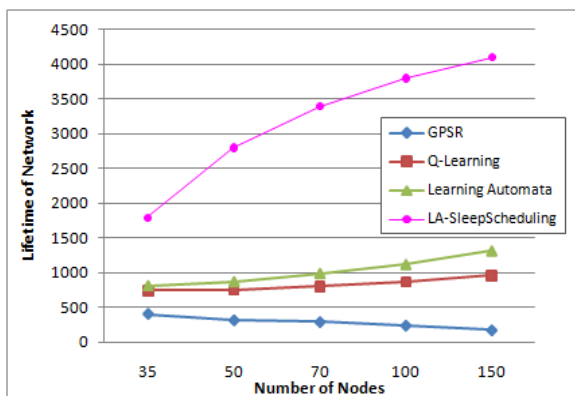
معیارهای مد نظر جهت مقایسه عبارتند از: (۱) تعداد کل بسته های دریافتی توسط سینک، (۲) کل انرژی مصرفی توسط گره ها، (۳) طول عمر شبکه. در آزمایشات، محیط حسگری 60×60 متر و برد رادیویی حسگرها ۱۵ متر و مقادیر پارامترهای a و b برابر با ۰.۱ در نظر گرفته شده است. محیط شامل تعدادی ناحیه می باشد که در ابتدا به صورت شکل نشان داده شده در شکل ۲ به ۹ ناحیه 20×20 متر تقسیم گردیده است. داده های تولید شده در هر ناحیه مشابهند. نواحی ثابت نبوده و حرکت می کنند. بنابراین شکل محیط تغییر می کند. جهت شبیه سازی این موضوع ما با فواصل زمانی ۲۵۰ دقیقه، شکل نواحی محیط را تغییر می دهیم. در ضمن به دلیل ماهیت پویای محیط، باید الگوریتم تشکیل ائتلاف با فواصل زمانی مشخص اجرا گردد (در اینجا ۱۳۰ دقیقه).

میزان انرژی مصرفی در شبکه در روش پیشنهادی کمتر از روشهای دیگر می باشد.

شکل ۴: مقایسه کل انرژی مصرفی توسط نودها در روشهای مختلف

در آزمایش سوم طول عمر شبکه در استفاده از روشهای مختلف تجمیع مورد مقایسه قرار گرفته است. نتیجه ارزیابی در شکل ۵ نشان داده شده است که نشان دهنده عملکرد بسیار مطلوب روش پیشنهادی نسبت به دیگر روشهای تجمیع می باشد.

شکل ۵: مقایسه طول عمر شبکه در روشهای مختلف تجمیع

۶- جمع بندی

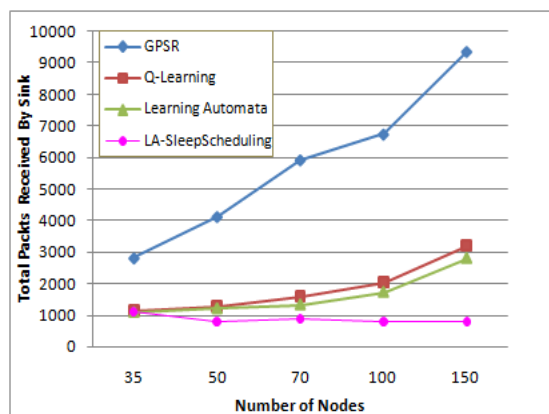
در این مقاله روشی جدید مبتنی بر اتوماتای یادگیر، جهت تجمیع داده ها در شبکه های حسگر بی سیم معرفی گردید. در این روش با غیر فعال کردن گره های غیر ضروری در شبکه، در مصرف انرژی شبکه به میزان زیادی صرفه جویی به عمل آمده و طول عمر شبکه افزایش می یابد. نتایج

60			
	22	42	-2
40	21	1	24
20	38	10	-7
0	20	40	60

شکل ۲: تقسیم بندی محیط حسگری به ۹ ناحیه

در آزمایشهای اول و دوم کل زمان شبیه سازی ۱۰۰۰ دقیقه در نظر گرفته شده و در آزمایش سوم شبیه سازی تا از بین رفتن اولین گره ادامه می یابد. احتمال وجود نویز در محیط، ۵ درصد در نظر گرفته شده است. آزمایشات برای تعداد گره های حسگر برابر با ۱۵۰، ۱۰۰، ۷۰، ۵۰، ۳۰ انجام گرفته است و هر آزمایش ۱۰ بار تکرار گردیده است. MaxIteration نیز برابر با ۲۰ می باشد.

در آزمایش اول تعداد بسته هایی که توسط گره سینک دریافت می گردند در روشهای مختلف با یکدیگر مقایسه شده اند (شکل ۳). روش پیشنهادی عملکردی به مراتب بهتر نسبت به دیگر روشهای تجمیع دارد .

شکل ۳: مقایسه تعداد کل بسته های دریافتی توسط گره سینک

در آزمایش دوم کل انرژی که توسط گره ها در مدت شبیه سازی مصرف شده است، مورد مقایسه قرار گرفته است که نتایج در شکل ۴ نشان داده شده است. با توجه به شکل،

Obradovic, Learning from Class-Imbalanced Data in Wireless Sensor Networks, IEEE Semiannual Vehicular Technology Conference, VTC-Fall 2003, Vol. 5, pp. 3030-3034, Orlando, Florida, U.S.A., October 2003.

- [8] Y. Xu, W. C. Lee, J. Xu, and G. Mitchell, Processing Window Queries in Wireless Sensor Networks, IEEE International Conference on Data Engineering (ICDE'06), Atlanta, GA, April 2006.
- [9] R. Rosemark and W. C. Lee, Decentralizing Query Processing in Sensor Networks, the Second International Conference on Mobile and Ubiquitous Systems: Networking and Services (MobiQuitous'05), San Diego, CA, July, 2005, pp. 270-280.
- [10] B. Karp and H. Kung, Greedy perimeter stateless routing for wireless networks, In Proceedings of the Sixth Annual ACM/IEEE International Conference on Mobile Computing and Networking (MobiCom 2000), pages 243–254, Boston, MA, August 2000.
- [11] P. Beyens, M. Peeters, K. Steenhaut and A. Nowe, *Routing with Compression in Wireless Sensor Networks: a Q-learning Approach*, In "Fifth European Workshop on Adaptive Agents and Multi-Agent Systems (AAMAS 05), Paris, France.", 2005.
- [12] Y. Xu, W. C. Lee, J. Xu, and G. Mitchell, *Processing Window Queries in Wireless Sensor Networks*, IEEE International Conference on Data Engineering (ICDE'06), Atlanta, GA, April 2006.

آزمایشات نشان دهنده عملکرد مطلوب روش ارائه شده می باشد.

مراجع

- [1] R. Shah and J. Rabaey, Energy Aware Routing for Low Energy Ad Hoc Sensor Networks, in Proceedings of the IEEE Wireless Communications and Networking Conference (WCNC), Orlando, Florida, March 2002.
- [2] R. Virrankoski and A. Savvides, TASC : Topology Adaptive Spatial Clustering for Sensor Networks, Second IEEE Intl. Conf. on Mobile Ad Hoc and Sensor systems", Washington, DC, November, 2005.
- [3] S. Soro and W. Heinzelman, Prolonging the Lifetime of Wireless Sensor Networks via Unequal Clustering, Proceedings of the 5th International Workshop on Algorithms for Wireless, Mobile, Ad Hoc and Sensor Networks (IEEE WMAN '05), April 2005.
- [4] M. Lotfinezhad and B. Liang, Effect of partially correlated data on clustering in wireless sensor networks, in Proceedings of the IEEE International Conference on Sensor and Ad hoc Communications and Networks (SECON), Santa Clara, California, 2004..
- [5] C. Guestrin, P. Bodik, R. Thibaux, M. Paskin and S. Madden, Distributed Regression : An Efficient Framework for Modeling Sensor Network Data, 2004.
- [6] K. Dasgupta, K. Kalpakis and P. Namjoshi, An Efficient Clustering-based Heuristic for Data Gathering and Aggregation in Sensor Networks, IEEE Wireless Communications Conference, Vol.4, No. 1, 2003.
- [7] P. Radivojac, U. Korad, K. M. Sivalingam and Z.